

PRÁVNÁ ÚPRAVA ZABEZPEČENIA PRINCÍPU TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA ORGÁNMI VEREJNEJ SPRÁVY NA SLOVENSKU A NA UKRAJINE

prof. JUDr. Marián Vrabko, CSc.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva
marian.vrabko@flaw.uniba.sk

prof. JUDr. Michal Savčyn, Dr. Habil (CSc.)

Ukrajinská slobodná univerzita, Mníchov, Nemecko
Užhorodska narodna univerzita, Ukrajina
Katedra ústavného a správneho práva
michael.savchyn@uzhnu.edu.ua

Právna úprava trvalo udržateľného rozvoja orgánmi verejnej správy na Slovensku a na Ukrajine

Vojenské operácie počas vojenskej agresie Ruskej federácie voči Ukrajine spôsobujú značné škody na životnom prostredí. Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja prechádza v takýchto podmienkach transformáciou. Cieľom tohto článku je poskytnúť analýzu právnej regulácie uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja ako základu činnosti verejnej správy pre ochranu životného prostredia na Slovensku a na Ukrajine a pripraviť návrhy na ich zlepšenie na Ukrajine. Na medzinárodnej úrovni je účinný mechanizmus obnovy životného prostredia Ukrajiny, ktorý má globálny dosah, spojený s mechanizmami právnej zodpovednosti za akty agresie, porušenia pravidiel a obyčajov vojny, vyšetrovania okolností ich spáchania a určenia výšky náhrady škody spôsobenej na prekonanie následkov vojny. Na vnútroštátnej úrovni ochrana životného prostredia a trvalo udržateľný rozvoj Ukrajiny počas vojny prináležia do oblasti národnej obranyschopnosti a využívania nástrojov prechodnej spravodlivosti. Ide o konkrétne vnútroštátne právne mechanizmy zabezpečenia princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia

orgánmi verejnej správy na Ukrajine počas vojenskej agresie a v povojnovom období.

**Legal regulation of the encouragement of the principle
of sustainable development by the public administration entities
in Slovakia and Ukraine**

Military operations during the military aggression of the Russian Federation against Ukraine cause significant damage to the environment. Under these conditions, the concept of sustainable development is undergoing a transformation. The aim of this article is to provide an analysis of the legal regulation of application of the principle of sustainable development as a basis of public administration for the protection of the environment in Slovakia and Ukraine and to prepare the proposals on its enhancement in Ukraine. At the international level, an effective mechanism for restoring Ukraine's environment, which has a global impact, is linked to mechanisms of legal responsibility for acts of aggression, violations of the rules and customs of war, investigation of the circumstances of their commission and determination of the amount of compensation for damage caused in order to overcome the consequences of war. At the national level, environmental protection and sustainable development during the war lies in the area of national defence capability and the use of transitional justice instruments. The concrete internal legal mechanisms of the encouragement of the principle of sustainable development and protection of environment by the public administration entities in Ukraine during the military aggression and the post-war period are required.

Kľúčové slová: ľudské práva, národná obranyschopnosť, trvalo udržateľný rozvoj, životné prostredie, vojnový stav, verejná správa

Keywords: human rights, national defence capability, sustainable development, environment, martial law, public administration

<https://doi.org/10.62874/afi.2025.1.06>

Úvod

Každý vojenský konflikt negatívne zasahuje do princípov trvalo udržateľného rozvoja verejnej správy či už na národnej alebo na nadnárodnej úrovni. Vo všeobecnosti to platí aj o vojenskej agresii Ruskej federácie proti Ukrajine. Tento konflikt je tiež jedným z faktorov výrazného zvýšenia emisií do ovzdušia a znečistenia životného prostredia

v súvislosti s používaním aj zastaraných zbraní obsahujúcich množstvo škodlivých látok. Podobne aj pomerne nerozumné kroky ruskej armády v Černobyľskej a Záporožskej jadrovej elektrárni viedli k negatívnym dôsledkom na životné prostredie. Ak si spomenieme aj na výbuch vodnej elektrárne Kachovka, ktorý mal za následok zaplavenie veľkého počtu sídiel v údolí Dnepra po prúde rieky, prekonanie týchto následkov je ešte ťažšie. Ďalším príkladom je zamínovanie Čierneho mora, a to aj napriek tomu, že Ukrajina nemá rozvinuté námorníctvo a tieto míny sú neúčinné proti námorným dronom, ktoré používa Ukrajina.

Cieľom tohto článku je poskytnúť analýzu právnej regulácie uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja ako základu činnosti verejnej správy pre ochranu životného prostredia na Slovensku a na Ukrajine a poukázať na možné zlepšenie na Ukrajine. V prvej časti príspevku budú preskúmané medzinárodné a európske právne skúsenosti s uplatňovaním princípu trvalo udržateľného rozvoja vo vzťahu k ľudským právam a verejnej správe. V ďalších častiach príspevku budú analyzované slovenské a ukrajinské skúsenosti s implementáciou princípu trvalo udržateľného rozvoja. Na záver budú zhrnuté skúsenosti a identifikované ďalšie perspektívy rozvoja koncepcie trvalo udržateľného rozvoja.

1 Princíp trvalo udržateľného rozvoja v medzinárodnom práve a práve EÚ

Formovanie koncepcie trvalo udržateľného rozvoja sa veľmi intenzívne začalo formovať na základe správy vplyvnej Brundtlandovej Komisie „Naša spoločná budúcnosť“¹ na konferencii v Riu de Janeiro v roku 1992. Deklarácia z Ria vyniesla do popredia koncepciu trvalo udržateľného rozvoja ako stelesnenie kompromisu medzi dvoma konkurenčnými hľadiskami: rozvojom (či už ekonomickým alebo sociálnym) a životným prostredím.

Podľa Viñualesa, J. udržateľný rozvoj znamená: i) rozvoj, ktorý ako nevyhnutný procesný krok „zohľadňuje“ ochranu životného prostredia (integrácia); a ii) ktorý tak robí spôsobom, ktorý je v súlade so zmluvnými záväzkami v oblasti životného prostredia prijatými danou krajinou alebo prinajmenšom so základným obsahom medzinárodného

¹ World Commission on Environmental and Development. *Our Common Future*. OUP, 1987. [online]. Dostupné na internete: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> [cit. 2024-11-15].

obyčajového práva životného prostredia platného pre všetky krajiny (t. j. princíp prevencie, ktorý integruje povinnosť náležitej starostlivosti v kontexte ochrany životného prostredia), ako je ďalej vyjadrený v procesnej forme povinnosťou spolupracovať a povinnosťou vykonať posúdenie vplyvu na životné prostredie)². Napríklad vo veci *Shrimp/Turtle* odvolací orgán Svetová obchodná organizácia (ďalej len – WTO) podľa cieľa trvalo udržateľného rozvoja výslovne uviedol, že pojmy „vyčerpanie prírodných zdrojov“ Všeobecnej dohody o clách a obchode (ďalej len – GATT) musí „vykladač zmluvy chápať vo svetle súčasných obáv spoločenstva národov o ochranu a zachovanie životného prostredia“³. Prvýkrát uznal koncepciu trvalo udržateľného rozvoja ako princípu, ktorý sa bezprostredne dotkol aj Slovenska, Medzinárodný súdny dvor (ďalej len – MSD, ICJ) vo veci *Gabčíkovo-Nagymaros* v samostatnom stanovisku, v ktorom vyjadril nesúhlas s väčšinou okolo sudcu Weeramantryho⁴. Ako zdôraznil Viñuales, trvalo udržateľný rozvoj ako princíp v normatívnom zmysle plní architektonickú funkciu a má normatívny vplyv, môže plniť výkladovú funkciu a mať vplyv na rozhodovaciu funkciu ako primárne pravidlo povinnosti vymedzujúce správanie na rozhodnutie vo veci⁵. V poradnom posudku Inter-americký súd pre ľudské práva (ďalej len – IASLP) uviedol, že „[a] v dôsledku úzkeho prepojenia medzi ochranou životného prostredia, udržateľným rozvojom a ľudskými právami“, ktoré tiež charakterizoval ako „vzájomnú závislosť a nedeliteľnosť medzi ľudskými právami a ochranou životného prostredia“, môže súd „využiť princípy práva a záväzky medzinárodného práva životného prostredia, ktoré ako súčasť medzinárodného corpus iuris rozhodujúcim spôsobom prispievajú k stanoveniu rozsahu záväzku vyplývajúceho z Amerického dohovoru [o ľudských právach] v tejto oblasti“⁶.

Na konferencii v Paríži v roku 2015 bola prijatá iniciatíva Premena nášho sveta: Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj⁷, a na konferencii

² Vinuales, J. (2021). In : Lavanya Rajamani and Jacqueline Peel (eds.) *The Oxford Handbook of International Environmental Law*, 2nd ed., Oxford University Press, 2021, 290.

³ WTO, *United State – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products* (Appellate Body Report) [12 October 1998] WTO Doc WT/DS58/AB/R 129. [online]. Dostupné na internete: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm [cit. 2024-11-15].

⁴ MSD, *Gabčíkovo-Nagymaros Project* [1997] ICJ Rep 7.

⁵ Vinuales, 293.

⁶ IASLP, *State Obligations in Relation to the Environment* (Advisory Opinion) IACtHR (2017) OC-23/17 [55].

⁷ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Sustainable Development. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

o zmene klímy (COP 28) v Dubaji v roku 2023 bolo schválených niekoľko programov zameraných na rozvoj princípov udržateľného rozvoja.

Európsky súd pre ľudské práva (ESLP, ECtHR) interpretuje ochranu životného prostredia cez hľadisko ochrany práv na život a súkromný a rodinný život. Súd vykladá článok 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len – DOĽP) v rámci negatívneho a pozitívneho záväzku štátu – na ochranu pred ohrozením práv na život, musí štát vytvoriť legislatívny a administratívny rámec, ktorý účinne zabráni ohrozeniu práva na život, a to aj prostredníctvom regulácie udeľovania licencií a dohľadu nad nebezpečnými a priemyselnými činnosťami a poskytovaním informácií verejnosti o takýchto činnostiach a prírodných katastrofách, ako sú záplavy a zosuvy pôdy⁸. Súd zdôrazňuje hmotnoprávne a procesné aspekty článku 8 DOĽP, ktoré vyžadujú, aby štáty posudzovali účinky na navrhované činnosti, ktoré spôsobujú environmentálne škody a porušujú ľudské práva, aby zverejňovali informácie o životnom prostredí a aby umožnili dotknutým osobám prístup k súdnym prostriedkom nápravy, najmä ak sa „domnievajú, že ich záujmom alebo pripomienkam nebola v rozhodovacom procese venovaná dostatočná pozornosť“⁹. V prípade, že ide o environmentálne nebezpečenstvo, sporný nárok podľa článku 8 môže vzniknúť len vtedy, ak predmetné nebezpečenstvo dosiahne takú úroveň závažnosti, ktorá má za následok významné narušenie schopnosti žiadateľa užívať si svoj domov, súkromný alebo rodinný život¹⁰. Posúdenie tejto minimálnej úrovne je relatívne a závisí od všetkých okolností prípadu, ako je intenzita a trvanie obťažovania a jeho fyzické alebo psychické účinky na zdravie alebo kvalitu života jednotlivca. Súdnym dvor uznal zložitosť úloh štátu pri riešení infraštruktúrnych otázok, kde môžu byť potrebné opatrenia vyžadujúce si značný čas a prostriedky. Pamätajúc na svoju subsidiárnu úlohu podľa dohovoru Súd pri mnohých príležitostiach zdôraznil, že štáty by mali mať značný priestor na posúdenie v zložitej oblasti tvorby environmentálnej politiky¹¹.

Právo Európskej únie (ďalej len – EÚ) uznáva koncepciu trvalo udržateľného rozvoja v článku 3 ods. 5 Zmluvy o EÚ, článku 21 ods. 2 písm. f) Zmluvy o EÚ a článku 11 Zmluvy o fungovaní EÚ (ďalej len – ZFEÚ), v ktorých sa uvádza, že požiadavky na ochranu životného

⁸ ESLP, *Öneriyildiz v Turkey*, 48939/99 [2004] ECHR 657.

⁹ ESLP, *Taşkın and Others v Turkey*, 46117/99 [2006] 42 EHRR 50.

¹⁰ ESLP, *López Ostra v. Spain*, 9 December 1994, Series A no. 303-C.

¹¹ ESLP, *Grimkovskaya v Ukraine*, 38182/03, 21 July 2011.

prostredia musia byť začlenené do politik Únie, čo je výzva, ktorá sa predtým nachádzala len v environmentálnej hlave zmluvy. Je celkom možné, že koncepcia ochrany životného prostredia alebo iná formulácia trvalo udržateľného rozvoja sa vyvinie do všeobecného princípu práva Únie. Takýto princíp by nepochybne vychádzal z rôznych princípov ochrany životného prostredia uvedených v článku 191 ZFEÚ, ako je princíp „znečisťovateľ platí“, princíp predbežnej opatrnosti a princíp nápravy environmentálnych škôd pri zdroji. Osobitná myšlienková revolúcia spojená s trvalo udržateľným rozvojom ďalej vyžaduje, aby sa zohľadňovali záujmy budúcich generácií a aby sa politika usilovala o dosiahnutie spravodlivej rovnováhy medzi ekonomickými, environmentálnymi a sociálnymi prioritami¹².

V EÚ okrem Komisie, Rady, Parlamentu a Súdneho dvora bola nariadením 1210/90/EHS zriadená Európska environmentálna agentúra, ktorej hlavnými úlohami sú monitorovanie, zhromažďovanie informácií, vytváranie európskej environmentálnej informačnej a monitorovacej siete, poskytovanie objektívnych informácií Únii a členským štátom a zaznamenávanie, zhromažďovanie a vyhodnocovanie údajov o stave životného prostredia. Medzi environmentálne princípy EÚ patria tieto princípy: princíp predbežnej opatrnosti, princíp prevencie, princíp nápravy environmentálnych škôd pri zdroji, princíp „znečisťovateľ platí“ a princíp obchodovanie s emisiami. Tieto princípy vychádzajú z článku 191 ods. 2 ZFEÚ, ktorý ustanovuje, že *Politika Únie... sa zakladá na princípe predbežnej opatrnosti a na princípoch, že by sa mali prijímať preventívne opatrenia, aby sa environmentálne škody prioritne odstraňovať pri zdroji a že znečisťovateľ by mal platiť*.

Princíp predbežnej opatrnosti sa uvádza najmä vo vyhlásení z konferencie OSN v Riu de Janeiro v roku 1992, kde sa predbežná opatrnosť definuje nasledovne: *V prípade hrozby vážneho alebo nezvratného poškodenia sa nedostatok úplnej vedeckej istoty nesmie použiť ako dôvod na odloženie nákladovo efektívnych opatrení na predchádzanie zhoršovaniu životného prostredia*.

Názory na presadzovanie práva EÚ v oblasti ochrany životného prostredia sa zmenili a v súčasnosti prechádzajú významnými zmenami. Z veľkej časti je to spôsobené rozhodnutím EÚ podpísať a implementovať Dohovor Európskej hospodárskej komisie a Detského fondu Organizácie spojených národov (UNICEF) o prístupe k informáciám,

¹² Horspol, M., Humphreys, M. (2014). European Union law. Oxford University Press, 2014, 135-136.

účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhuský dohovor).

Vojna je jednou zo všeobecných kategórií environmentálnych problémov, patria sem aj ďalšie problémy ako rast a rozmiestnenie obyvateľstva, znečisťujúce látky, vyčerpanie prírodných zdrojov¹³, ktoré ovplyvnili stav trvalo udržateľného rozvoja. Z hľadiska ekonómie by prístup k verejnej politike založený na nákladoch a výnosoch, ak by sa doviedol do extrému, viedol k tomu, že by sa stali inštitúcie demokratickej vlády nepoužiteľné. Analýza nákladov a výnosov lokalizuje konflikt medzi dotknutými jednotlivcami a zabráňuje jeho preniknutiu do verejnej sféry. To naznačuje, že dôvod, prečo priemysel uprednostňuje ekonomické prístupy k verejnej politike, nemusí byť nevyhnutne zrejmý, a to, že analýza nákladov a výnosov je citlivá na náklady regulácie¹⁴. Táto koncepcia sa stala základom právnej úpravy ochrany životného prostredia a filozofie hospodárskeho rozvoja. Myšlienka progresívneho hospodárskeho rozvoja, najmä prostredníctvom zvyšovania hrubého národného produktu, pritom nie je vždy zlučiteľná s racionálnym využívaním zdrojov, čo narúša zásady trvalo udržateľného rozvoja. Tento problém sa zhoršuje v čase vojny, pretože vojenské operácie samy o sebe spôsobujú veľké škody na životnom prostredí.

Konflikty o prírodné zdroje a environmentálne problémy počas vojny ešte nie sú uznané ako právny dôvod na vojnu¹⁵. V otázkach ochrany životného prostredia sa v období vojny zdôrazňujú tieto problémy: prevencia vojnových konfliktov, ochrana životného prostredia počas ozbrojeného konfliktu, opatrenia po ozbrojenom konflikte, vrátane pomoci pri obnove, prechodná spravodlivosť a zodpovednosť, príjmy a obnova prírodných zdrojov¹⁶. Avšak takéto pozitívne záväzky nie sú vždy štátmi plnené a medzinárodné a vnútroštátne právo tu zvyčajne neobsahuje preventívne opatrenia, ale odkazuje na uplatňovanie opatrení o právnej zodpovednosti. Napríklad v rozpore s uplatňovaním preventívnych opatrení na zabránenie a minimalizáciu škôd na životnom prostredí vstúpili ozbrojené sily Ruskej federácie do ochrannej zóny jadrovej elektrárne Černobyl' v prvých dňoch plnej invázie, až

¹³ In a Deluge of Problems, where are the Worst Threats? Conversation Foundation Letter (December 1983).

¹⁴ Sagoff, M. (1981). 'Economic Theory and Environmental Law'. (1981) 79 *Michigan Law Review*, 1981,79, 1417.

¹⁵ Bruch, C., Payne, C., and Sjösedt, B. (2021). Armed Conflict and the Environment., In: Lavanya Rajamani and Jacqueline Peel (eds.) *The Oxford Handbook of International Environmental Law*, 2nd ed. Oxford University Press, 2021, 868.

¹⁶ Ibid 865-882.

(31. marca 2022) ju oslobodili Ozbrojené sily Ukrajiny¹⁷. A raketové útoky ruských vojsk na Záporožskú jadrovú elektrárňu sa stali predmetom preskúmania Bezpečnostnou radou OSN¹⁸. Preto otázka zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja počas vojenských konfliktov a prekonanie environmentálnych dôsledkov vojny a vyvodenie právnej zodpovednosti voči zodpovedným osobám je stále aktuálna. Medzinárodnoprávne aspekty zodpovednosti za environmentálnu škodu, ktorá je dôsledkom vojenskej agresie Ruskej Federácie voči Ukrajine sú predmetom výskumu v rámci medzinárodného práva¹⁹.

Podľa stanoviska Medzinárodného súdneho dvora sa ľudské práva naďalej uplatňujú počas ozbrojeného konfliktu, hoci medzinárodné humanitárne právo ako *lex specialis* má v prípade konfliktu noriem prednosť pred ľudskými právami²⁰. Dobrá správa vecí verejných, ako prostriedok na predchádzanie násilným konfliktom, má za úlohu medzinárodným systémom certifikácie náležitej starostlivosti kontroly zabezpečiť, aby sa konkrétne prírodné zdroje ťažili legálne a neprispievali ku konfliktom alebo porušovaniu ľudských práv²¹. Ochranu životného prostredia podľa medzinárodného humanitárneho práva možno rozdeliť na priamu ochranu životného prostredia a nepriamu ochranu životného

¹⁷ How Russia seized the ChNPP: the reconstruction of events and names responsible, The Media Initiative for Human Rights (22 November, 2023). [online]. Dostupné na internete: <https://mipl.org.ua/en/how-russia-seized-the-chnpp-the-reconstruction-of-events-and-names-of-responsible/> [cit. 2024-11-15]; Kamenev, M. How Russia took over Chernobyl, openDemocracy (22 June, 2022) [online]. Dostupné na internete: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/chernobyl-russian-occupation-nuclear-radiation-effects/> [cit. 2024-11-15].

¹⁸ Security Council Debates Russian strike on Ukraine nuclear power plant, UN News (4 March, 2022) [online]. Dostupné na internete: <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113302> [cit. 2024-11-15]. Na základe výsledkov svojich návštev 3. a 6. septembra 2022 misia MAAE predložila správu o škodách a potenciálnych bezpečnostných hrozbách pre Záporožskú jadrovú elektrárňu v dôsledku ruských raketových útokov (Nuclear Safety, Security and Safeguards in Ukraine: Report by the Director General of IAEA (GOV/2022/52, 9 September, 2022). [online]. Dostupné na internete: <https://www.iaea.org/sites/default/files/documents/gov2022-52.pdf> [cit. 2024-11-15].)

¹⁹ Golovko, L. (2023). International Legal Mechanisms for Holding the Russian Federation Accountable for Causing Environmental Damage as a Result of Armed Aggression against Ukraine. *Bratislava Law Review*, 7(1), 29–40. <https://doi.org/10.46282/blr.2023.7.1.354>; Golovko, L. (2024). International Legal Aspects of the Assessment of Environmental Damage Caused by Military Actions. *Bratislava Law Review*, 8(1), 99–110. <https://doi.org/10.46282/blr.2024.8.1.828>.

²⁰ ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory* (Advisory Opinion) [2004] ICJ Rep 136.

²¹ Harrison, M. (2011). 'A More Formal Engagement: A Constructive Critique of Certification as a Means of Preventing Conflict and Building Peace.' In: Päivi Lujala and Siri Rustad (eds.) *High-Value Natural Resources and Post-Conflict Peacebuilding*, CRC Press, 2011, 95.

prostredia v takom rozsahu, v akom ho možno považovať za civilný objekt²². Podľa princípu predbežnej opatrnosti v medzinárodnom humanitárnom práve sa od bojujúcich strán vyžaduje, aby pred útokom prijali preventívne opatrenia na zabránenie alebo minimalizovanie nepriaznivých účinkov na civilné osoby a civilné objekty vrátane životného prostredia v čo najväčšej možnej miere na základe informácií, ktoré sú k dispozícii pri plánovaní alebo vedení útoku. Bojujúce strany majú rôzne právne bremená predbežnej opatrnosti na základe informácií, vybavenia a schopností, ktoré majú v určitom čase a na určitom mieste²³. V pravidle 44 štúdie o obyčajovom práve z roku 2005 sa od bojujúcich strán vyžaduje, aby brali „správny ohľad“ na životné prostredie tým, že prijímú preventívne opatrenia na zabránenie a minimalizáciu škôd na životnom prostredí²⁴.

2 Právna úprava princípu trvalo udržateľného rozvoja na Slovensku

Normatívny základ trvalo udržateľného rozvoja Slovenska tvorí Ústava Slovenskej republiky²⁵, ústavné zákony a ďalšie zákony. Najdôležitejšie ustanovenia, ktoré regulujú starostlivosť o životné prostredie sú najmä články 4, 20, 44, 45 Ústavy SR. Samozrejme sú aj iné.

Základ ústavnoprávnej regulácie trvalo udržateľného rozvoja predstavujú články 44 a 45. V čl. 44 ods. 1 sa uvádza, že každý má právo na priaznivé životné prostredie. V aplikačnej praxi je ponímaný obsah tohto ustanovenia ako základné ľudské právo, ktoré napomáha ochrániť jednotlivca, ako aj celú spoločnosť. V súlade s ustanovením čl. 51 ods. 1 je možné sa ho domáhať len v medziach zákona, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú. Potvrdil to aj Ústavný súd vo svojom rozhodnutí²⁶. Faktom však ostáva, že tohto práva sa v súčasnom období môže domáhať len fyzická osoba. Zaujímavý v tomto smere je aj článok 44 ods. 2 a 3. V článku 44 ods. 2 je ustanovená povinnosť pre každého chrániť životné prostredie, osobitne sú vyňaté kultúrne pamiatky.

²² Harrison, M. (2011). 'A More Formal Engagement: A Constructive Critique of Certification as a Means of Preventing Conflict and Building Peace.' In: Päivi Lujala and Siri Rustad (eds.) *High-Value Natural Resources and Post-Conflict Peacebuilding*, CRC Press, 2011, 95.

²³ Sandoz, Y. at al (eds.) (1987). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977*, ICRC, 1987.

²⁴ Henckaerts, J.-M. and Doswald-Beck, L. (eds.) (2005). *Customary International Humanitarian Law*, vol. I – Riles, OUP, 2005, 147.

²⁵ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

²⁶ Rozhodnutie ÚS spis. Zn. PL ÚS 154/05.

V čl. 44 ods. 3 je ustanovené, že nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať a poškodzovať životné prostredie. V článku 44 ods. 4 je ustanovená povinnosť štátu dbať o šetrné využívanie prírodných zdrojov. Čl. 45 Ústavy zakotvuje právo na informáciu o životnom prostredí. Tohto práva je možné domáhať sa prostredníctvom osobitných zákonov²⁷.

Toto sú len niektoré ustanovenia. Ústava má celý komplex ustanovení, ktoré riešia trvalo udržateľný rozvoj a navyše je nevyhnutné pripomenúť, že v aplikačnej praxi je nevyhnutné zohľadniť aj dokumenty Európskej únie, ktoré sa danej problematike venujú a sú uvádzané vyššie, s ohľadom na čl. 7 ods. 2 Ústavy SR, ktorý prioritizuje legislatívu Európskej únie pred národnou legislatívou.

Akýmsi výkladovým dokumentom k aplikačnej praxi ústavných ustanovení je zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí. Napriek jeho nedostatkom, napr. jeho účinnosť k Ústave SR, či absentovanie procesných ustanovení obsahuje veľké množstvo právnych inštrumentov, ktoré využíva verejnoprávna aj súkromnoprávna prax pri výklade a interpretácii niektorých pojmov. Už preambula zákona nabáda konzumentov tohto normatívneho dokumentu ku konaniu v prírode tak, aby bolo v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja. Ustanovenie § 1 zákona o životnom prostredí uvádza, že právo človeka pretvárať prírodu, musí byť v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja. V § 6 spomínaného zákona sa uvádza, že ide o taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzenú funkciu ekosystémov. Ustanovenie § 16 upravuje princíp ekologizácie výchovy, osvetu, vzdelávania kde sa uvádza, že cieľom týchto činností je vedenie k mysleniu a konaniu, ktoré je súladné s princípom trvalo udržateľného rozvoja. Ustanovenie § 32 umožňuje štátu favorizovať niektoré subjekty prostredníctvom daní, odvodov, úverov a dotácií v prípade, že chránia životné prostredie alebo využívajú prírodné zdroje v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja.

Na tento normatívny dokument všeobecnej povahy nadväzuje ďalší všeobecný predpis, ktorým je zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, kde v § 1 sa uvádza: „že pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí, ako aj práva fyzických osôb a právnických osôb pri ochrane

²⁷ Z. č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších prepisov a Z. č. 2011/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

prírody a krajiny majú byť ustanovené s cieľom dlhodobu zabezpečiť zachovanie prírodnej rovnováhy a ochranu rozmanitostí podmienok a foriem života, prírodných hodnôt a krás a utvárať podmienky na trvalo udržateľné využívanie prírodných zdrojov a na poskytovanie ekosystémových služieb, berúc do úvahy hospodárske, sociálne a kultúrne potreby, ako aj regionálne a miestne pomery. V zákone sa ďalej uvádza, že ochrana sa realizuje vo verejnom záujme.

Ďalej je nevyhnutné zvýrazniť najmä zákon č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kde sa mimo iného výslovne uvádza, že štruktúru orgánov štátnej správy pri prevencii a likvidácii environmentálnych škôd tvoria:

Ministerstvo životného prostredia SR, Okresný úrad v sídle kraja, Okresný úrad, Slovenská inšpekcia životného prostredia. Túto štruktúru dopĺňajú ešte orgány územnej samosprávy, orgány vojenských obvodov a ďalšie fyzické osoby a právnické osoby, ktoré sa podieľajú na výkone verejnej správy. Samozrejme na túto všeobecnú právnu úpravu nadväzuje množstvo špecializovanej právnej úpravy.²⁸

Slovenská legislatíva rieši ochranu životného prostredia aj pre prípad vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu konkrétne v ustanovení čl. 1 a 3 ústavného zákona, kde sa odkazuje na ochranu životného prostredia²⁹. Štruktúra orgánov v čase vojny, vojnového stavu alebo výnimočného stavu je nasledovná: Vláda, Parlamentná rada, Bezpečnostná rada, Bezpečnostná rada kraja, Bezpečnostná rada okresu.

Podobne aj ochrana štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu rieši osobitný zákon³⁰. Aj tento zákon v ustanovení § 2 pís. d) odkazuje na ochranu životného prostredia pri charakteristike bezpečnostného záujmu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu. Okrem deklaratórnych ustanovení o ochrane životného prostredia v ústavnom zákone pre prípad vojny a vojnového stavu, je v zákone o krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu uvedená štruktúra orgánov verejnej moci a správy pri ochrane

²⁸ Napr. Z. č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkov v znení neskorších predpisov, Z. č. 326/2005 Z. z. o lesoch, Z. č. 124/1976 Zb. o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu, Z. č. 126/2006 Z. z. o verejnom zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Z. č. 137/2010 Z. z. o ovzduší a ďalšie.

²⁹ Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

³⁰ Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v čase krízových situácií mimo času vojny a vojnového stavu.

životného prostredia a to v čase krízových situácií a samozrejme aj rozsah ich právomoci a pôsobnosti. Orgánmi krízového riadenia sú: Vláda a Bezpečnostná rada, všetky orgány štátnej správy, orgány obecnej a regionálnej samosprávy, Národná banka Slovenska, Bezpečnostné rady okresov a Bezpečnostné rady krajov.

Na uvedené dokumenty normatívnej povahy nadväzuje opäť celá škála rezortných aj prierezočných predpisov, ktoré regulujú činnosti verejnej správy v krízových situáciách.

3 Administratívno-právne zabezpečenie princípu trvalo udržateľného rozvoja na Ukrajine

Problematika zabezpečenia princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírodných zdrojov počas vojenskej agresie na Ukrajine je v súčasnom období diametrálne odlišná ako na Slovensku, ale konečné ciele sú tie isté. Konečné ciele sú predmetom výskumu agresie ukrajinských výskumníkov v rámci správneho práva³¹ a iných odborov³², aj zahraničných výskumníkov³³.

Ciele trvalo udržateľného rozvoja na Ukrajine sú implementované Prezidentským Výnosom č. 722/2019 z 30. 9. 2019³⁴, podľa ktorého ciele trvalo udržateľného rozvoja Ukrajiny na obdobie do roku 2030 sú medzníkmi pre prípravu návrhov programových dokumentov a návrhov normatívnych právnych aktov pre účely zabezpečenia ekonomického, sociálneho a environmentálneho merania trvalo udržateľného rozvoja Ukrajiny.

³¹ Kovalenko, V. (2023). Legal basis of environmental policy in the framework goals of sustainable development of Ukraine. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.57>. [cit. 2024-11-15].

³² Kapinos, H., Larionova, K. (2023). Problems of management of Ukraine's sustainable development in the conditions of war. *Modeling the development of the economic systems*, (1), 93–103. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>. [cit. 2024-11-15]; Ivanchenko, H., Makhnachova, N. a kol. (2024). Diskusný okrúhly stôl: Trvalo udržateľný rozvoj na Ukrajine zváženie rizík a spôsob obnovy. Zborník príspevkov. Vinnytsia, 2024. [online]. Dostupné na internete: <http://www.vtei.com.ua/doc/2024/dok/t1.pdf> [cit. 2024-11-15].

³³ Da Costa J.P., Silva, A.L., Barcelò, D., et al. (2023) Threats to sustainability in face of post-pandemic scenarios and the war in Ukraine, *Science of the Total Environment*. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2023.164509> [cit. 2024-11-15].

³⁴ Výnos Prezidenta Ukrajiny od 30.09.2019 č. 722/2019 O cieľoch trvalo udržateľného rozvoja na Ukrajine [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [cit. 2024-11-15].

Legislatívny základ pre trvalo udržateľný rozvoj je ustanovený v článkoch 16 a 50 Ústavy Ukrajiny³⁵. Podľa týchto ustanovení štát prijíma opatrenia na predchádzanie následkom černo-byľskej havárie (čl. 16) vrátane sociálnej ochrany účastníkov likvidácie havárie a osôb, ktoré boli haváriou postihnuté. Ústava ustanovuje, že povinnosťou štátu je zabezpečiť environmentálnu bezpečnosť a zachovať ekologickú rovnováhu na území Ukrajiny, prekonať následky černo-byľskej havárie, katastrofy svetového rozsahu, a zachovať genofond ukrajinského národa. V súlade s doktrínou pozitívnych záväzkov štátu Ukrajina realizuje systém podporných opatrení pre obeť černo-byľskej katastrofy a účastníkov likvidácie jej následkov. Podľa judikatúry Ústavného súdu Ukrajiny princípy sociálneho štátu a sociálne orientovaného trhového hospodárstva zaväzujú štát, aby primerane reguloval ekonomické procesy, zaviedol a uplatňoval spravodlivé a účinné formy prerozdeľovania verejných príjmov s cieľom zabezpečiť blahobyt všetkých občanov³⁶. Toto pomerne abstraktné stanovisko ústavného súdu je ešte potrebné primerane špecifikovať v právnych predpisoch a príslušnej administratívno-právnej praxi. Čl. 50 Ústavy Ukrajiny ustanovuje, že každý má právo na bezpečné prostredie pre život a zdravie a na náhradu škody spôsobenej porušením tohto práva. Každému sa zaručuje právo na slobodný prístup k informáciám o stave životného prostredia, kvalite potravín a predmetov dennej potreby, ako aj právo na ich šírenie. Takéto informácie nemôže nikto utajovať. V týchto ustanoveniach sa uznávajú hlavné štandardy trvalo udržateľného rozvoja z hľadiska prístupu k informáciám o životnom prostredí, ktoré zahŕňajú aj právo na účasť na vládnych rozhodnutiach týkajúcich sa životného prostredia, ako aj na ochranu porušených environmentálnych práv a náhradu škody. Zostáva zistiť, či sa ústavná požiadavka zaručiť bezpečné prostredie vzťahuje len na bežné podmienky, alebo či má štát príslušné povinnosti aj v rámci mimoriadnych právnych režimov.

V nadväznosti na tieto ustanovenia ústavy sú v čl. 9 zákona o ochrane životného prostredia³⁷ definované práva, ktoré okrem iného určujú formy realizácie práva na bezpečné životné prostredie, prístup k informáciám a účasť na rozhodovaní v oblasti životného prostredia. S cieľom zabezpečiť tieto práva zákon o ochrane životného prostredia

³⁵ Ústava Ukrajiny. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [cit. 2024-11-15].

³⁶ Nález Ústavného súdu Ukrajiny 1-rp/2005, 4.1(3).

³⁷ Zákon Ukrajiny № 1264-XII o ochrane životného prostredia. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#n68> [cit. 2024-11-15].

ustanovuje možnosť účasti verejných organizácií na ochrane životného prostredia (čl. 10 ods. 2 písm. c) zákona). V prípade vojenských operácií, najmä počas vojnového stavu, môžu existovať výnimky z pravidiel o dodržiavaní požiadaviek na environmentálnu bezpečnosť pri rozmiesťovaní vojenských jednotiek, vojenských cvičeniach, manévroch a pohybe vojsk a vojenskej techniky (čl. 58 ods. 3 zákona). Na tento účel sa v prezidentskom dekréte o vojnovom stave, ktorý schvaľuje parlament prijatím zákona, musia uviesť konkrétne opatrenia zamerané na zabezpečenie životného prostredia, ako aj preventívne opatrenia na minimalizáciu možných rizík pre životné prostredie. Orgány na ochranu práva majú tiež pozitívnu povinnosť vyšetrovať okolnosti trestných činov proti životnému prostrediu. Najmä Úrad Generálnej prokuratúry vyšetroje okolnosti výbuchu vodnej elektrárne Kachovka na základe porušenia pravidiel a zvyklostí vedenia vojny (čl. 438 Trestného zákonníka) a ekocídy (čl. 441 Trestného zákonníka). Naopak, Medzinárodný trestný súd vyšetroje okolnosti útoku na civilný objekt, ktorý spôsobil vážne environmentálne následky, čo sa stalo prvým vyšetrovaním vojnového trestného činu v oblasti ochrany životného prostredia na základe čl. 8 ods. 2 písm. b) bodu iv) Rímskeho štatútu³⁸. Výsledok tohto vyšetrovania bude mať zásadné dôsledky pre budúce určenie výšky odškodnenia, ktoré bude Ruská federácia povinná zaplatiť v dôsledku aktu agresie a spáchania trestného činu proti životnému prostrediu.

Takáto právna úprava je pomerne všeobecná a nevymedzuje konkrétny proces pri uplatňovaní environmentálnych práv a plnení pozitívnych povinností štátu pri ochrane životného prostredia. Napriek absencii osobitnej právnej úpravy však platia všeobecné požiadavky na riadny proces vrátane práva byť vypočutý, záruk rovnosti a súťaže pri rozhodovaní, platnosti rozhodnutí a možnosti odvolania. Čiastočne to kompenzuje zákon o správnom konaní, ktorý nadobudol účinnosť 15. decembra 2023³⁹, a ktorý takéto normy špecifikuje a vzťahuje sa aj na ochranu životného prostredia. V čl. 12 zákona o správnom konaní sa stanovuje, že príslušný orgán je povinný zabezpečiť uplatnenie práva osoby na prístup k informáciám súvisiacim s prijatím a vykonaním správneho aktu vo vzťahu k nej v súlade s postupom stanoveným zákonom.

³⁸ Could the Nova Kakhovka Dam Destruction Become the ICC's First Environmental Crimes Case? Just Security [June 9, 2023]. [online]. Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/86862/could-the-nova-kakhovka-dam-destruction-become-the-iccs-first-environmental-crimes-case/> [cit. 2024-11-15].

³⁹ Zákon Ukrajiny č. 2073-IX o správnom konaní. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> [cit. 2024-11-15].

Ukrajinská ústava ustanovuje, že prírodné zdroje – vrátane pôdy, podzemia, atmosféry, vodných zdrojov, ako aj zdrojov nachádzajúcich sa na kontinentálnom šelfe a v exkluzívnej ekonomickej zóne – patria do vlastníctva obyvateľstva Ukrajiny. V mene ukrajinského národa⁴⁰ vykonávajú práva vlastníka štátne orgány a orgány územnej samosprávy v medziach ustanovených Ústavou. Každý občan má právo využívať prírodné objekty vlastníckych práv ľudu v súlade so zákonom (čl. 13 ods. 1 a 2). Pôda je uznaná za hlavné národné bohatstvo pod osobitnou ochranou štátu. Vlastnícke právo k pôde je zaručené. Toto právo nadobúdajú a vykonávajú občania, právnické osoby a štát výlučne v súlade so zákonom (čl. 14).

Na rozdiel od slovenského ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu a núdzového stavu Ústava Ukrajiny nerozlišuje medzi postupom pri zavedení vojnového stavu alebo výnimočného stavu. Odlišnosť ich zavádzania spočíva predovšetkým v tom, že existujú rôzne dôvody na ich zavádzanie. Zavedenie týchto mimoriadnych právnych režimov vo všeobecnosti znamená, že tieto otázky sa posudzujú na zasadnutí Rady národnej bezpečnosti a obrany Ukrajiny, ktorá predkladá príslušné návrhy prezidentovi Ukrajiny. Rozhodnutie o zavedení vojnového stavu sa schvaľuje prezidentským dekrétom⁴¹, ktorý sa okamžite predkladá na posúdenie Parlamentu. Parlament je zvolaný bezodkladne a prijíma rozhodnutie v rámci rozhodnutia vo forme zákona o schválení prezidentského dekretu o zavedení vojnového stavu na Ukrajine alebo v určitých lokalitách (čl. 85 ods. 1 bod 31 a čl. 106 ods. 1 bod 20 Ústavy Ukrajiny, čl. 5 zákona o vojnovom stave⁴²). V súlade s čl. 4 Zákona o právnom režime vojnového stavu boli po invázii Ruska na Ukrajinu v plnom rozsahu 24. februára 2022 prezidentským dekrétom zriadené vojenské úrady vo všetkých regiónoch⁴³. Rozhodnutie o zriadení vojenských úradov prijal

⁴⁰ Ide o tradičnú formulu v zmysle ukrajinského národa (ukr. – народ, angl. – people) ako „politickej nacie“ (ukr. – нація, angl. – nation), ktorá vychádza z preambuly Ústavy Ukrajiny, v ktorej sa uvádza, že „ukrajinský národ sú občania Ukrajiny všetkých národností“.

⁴¹ Ako sa uvádza v bodoch 28 a 29 správy CDL-AD(2020)014-e Benátskej komisie „Rešpektovanie demokracie, ľudských práv a právneho štátu počas výnimočných stavov: úvahy“, všetky podstatné prvky právnych režimov výnimočného stavu by mali byť upravené organickým právom v štáte a mali by existovať vopred pripravené vzory príslušných právnych aktov pre prípad, že by bolo potrebné ich zaviesť na základe existujúcich dôvodov, ktoré si vyžadujú naliehavú reakciu na zabezpečenie ústavného poriadku a ľudských práv.

⁴² Zákon Ukrajiny č. 389-VIII o právnom režime vojnového stavu 19/10/2023. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [cit. 2024-11-15].

⁴³ Výnos Prezidenta Ukrajiny č. 68/2022 od 24.02.2022 o zriadení vojenských úradov. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text> [cit. 2024-11-15].

prezident Ukrajiny na návrh regionálnych štátnych úradov alebo vojenského veliteľstva. Na čele vojenskej administrácie obce, okresu alebo kraju je náčelník, ktorého vymenúva a odvoláva prezident Ukrajiny na návrh Generálneho štábu ozbrojených síl Ukrajiny alebo príslušnej regionálnej štátnej administrácie. Vojenské správy obce, okresné vojenské úrady, krajské vojenské úrady vykonávajú svoju pôsobnosť počas vojnového stavu a 30 dní po jeho skončení alebo zrušení.

Podľa čl. 15, č. 2 Zákona o právnom režime vojnového stavu zabezpečenie efektívneho použitia prírodných zdrojov, získanie finančných prostriedkov na opatrenia na ochranu životného prostredia, a taktiež rozhodovanie o povolení na špeciálne použitie prírodných zdrojov miestneho významu je v právomoci vojenských úradov.

Zákon o výnimočnom stave⁴⁴ definuje určité opatrenia na ochranu životného prostredia a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja, ale nevzťahuje sa na vojnový stav. Podľa čl. 20 ods. 2 písm. g) zákona o ochrane životného prostredia je ministerstvo ochrany životného prostredia a prírodných zdrojov oprávnené podávať žiadosti o kompenzáciu škôd a strát spôsobených štátu v dôsledku porušenia právnych predpisov v oblasti ochrany životného prostredia. V podstate ide o potrebu prijať opatrenia v rámci obnovy Ukrajiny po oslobodení okupovaných území a na miestach bojov, čo zahŕňa zmeny v právnych predpisoch a vykonávanie príslušných administratívnych opatrení.

Podľa ods. 49 Nariadenia o ministerstve pre reintegráciu dočasne okupovaných území Ukrajiny (nariadenie Kabinetu Ministrov Ukrajiny od 6. 5. 2020 č. 371) toto ministerstvo koordinuje aktivity súvisiace so znižovaním škôd na životnom prostredí na dočasne okupovanom území, ako aj na priľahlých územiach.

Záver

Vojenské konflikty takého rozsahu, ako je vojenská agresia Ruskej federácie voči Ukrajine, komplikujú realizáciu koncepcie trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti z dôvodu značného poškodenia životného prostredia a deštrukcie ľudského kapitálu. Zvýšené znečistenie životného prostredia v dôsledku vojnových konfliktov má za následok dlhodobé prekonávanie týchto negatívnych dôsledkov a vyžiada si značné

⁴⁴ Zákon Ukrajiny č. 1550-III o právnom režime výnimočného stavu 31.03.2023 [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#n81> [cit. 2024-11-15].

zdroje, lebo ich veľká časť bude použitá na budovanie novej infraštruktúry a zmenu zamerania ochrany životného prostredia, ako na celoštátnej, tak i na miestnej úrovni.

V súčasnosti je udržateľný rozvoj v ozbrojených konfliktoch rozpracovaný najmä v medzinárodnom práve. Jeho absencia je značná na miestnej úrovni osobitne vo vzťahu k verejnej správe. Preto je dôležitou úlohou venovať sa aj rozvoju vnútroštátnych právnych mechanizmov účinných vo verejnej správe.

Počas vojenskej agresii na Ukrajine výkon verejnej správy v oblasti zabezpečenia udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia realizujú: Úrad Generálnej prokuratúry Ukrajiny, Ministerstvo ochrany životného prostredia, Ministerstvo pre reintegráciu dočasne okupovaných území Ukrajiny, a vojenské úrady. Príslušné ministerstvo ochrany životného prostredia je oprávnené určiť výšku náhrady škody na životnom prostredí a určiť spôsoby jeho obnovy. Ministerstvo pre reintegráciu dočasne okupovaných území Ukrajiny koordinuje aktivity súvisiace so znižovaním škôd na životnom prostredí na dočasne okupovanom území, ako aj na priľahlých územiach. Prax na Ukrajine ukázala, že vojenské úrady boli zriadené na úrovni krajov a na nižších úrovniach územnej samosprávy, najmä v bojovej zóne. Funkcie orgánov územnej samosprávy počas vojnového stavu v oblasti ochrany životného prostredia spravidla zostávajú v medziach vymedzených zákonom. Bude nevyhnutné, aby právna úprava na podzákonnej úrovni na Ukrajine obsahovala aj konkrétne mechanizmy zabezpečenia udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia.

V kontexte vojenského konfliktu a jeho dopadu na princíp trvalo udržateľného rozvoja vo verejnej správe, vychádzajúc pritom zo situácie na Ukrajine, sa objavujú nasledujúce dve závažné otázky: (1) aké stratégie existujú na ochranu životného prostredia a podporu trvalo udržateľného rozvoja v čase vojenského konfliktu na centrálnej a miestnej úrovni; (2) ako by mohol vyzerat' efektívny proces obnovy životného prostredia na Ukrajine, ktorý by mal globálny dosah, a v ktorých oblastiach by sa mal realizovať?

Odpoveď na prvú otázku je nečakane spojená s efektivitou obranných opatrení štátu. Druhá otázka je prepojená s právnymi mechanizmami zodpovednosti za vojenskú agresiu, porušovanie vojnových pravidiel a zvyklostí, skúmanie prípadov ich porušenia a určenie kompenzácie za škody spôsobené s cieľom zmierňovania vojnových dôsledkov.

Škody spôsobené na životnom prostredí počas vojenskej agresie Ruskej federácie voči Ukrajine už majú významný vplyv na princíp trvalo udržateľného rozvoja. Obnovenie životného prostredia do predvojnového stavu nie je možné bez pomoci medzinárodného spoločenstva. Ústavným a administratívnym mechanizmom na obnovu životného prostredia je prijatie opatrení na obnovu porušených práv miestnych obyvateľov z vojnových akcií, odmínovanie území, obnova civilnej infraštruktúry (čistiace zariadenia, elektrárne), vyčistenie vody a pôdy od znečistenia spôsobeného vojnovými akciami atď. Tieto opatrenia sa kombinujú aj s opatreniami prechodnej spravodlivosti, ktorých cieľom je obnoviť porušené práva v dôsledku nepriateľských akcií agresora.

Nástroje medzinárodného trestného práva vrátane výsledkov vyšetrovania Medzinárodného trestného súdu môžu pomôcť určiť rozsah škôd na životnom prostredí. Vyšetrovanie okolností trestných činov, ktoré porušujú pravidlá a zvyklosti vedenia vojny, pomôže určiť okruh páchatel'ov zo strany Ruskej federácie a určiť výšku odškodnenia, ktoré by Ruská federácia mala zaplatiť Ukrajine. Vďaka tejto kompenzácií sa môžu prijať opatrenia na obnovenie životného prostredia aspoň do stavu bezpečného pre život. Okrem toho bude potrebné spojiť vnútroštátne a medzinárodné prostriedky na obnovu životného prostredia v miestach nepriateľských akcií, čo si vyžaduje vysokú úroveň medzinárodnej spolupráce v tejto sfére.

Je evidentné, že slovenská právna úprava neprešla „krstom ohňa“ čo je pre ňu dobré, no pre udržanie princípu trvalo udržateľného je nevyhnutné, aby sa poučila z ukrajinskej právnej úpravy pre obdobie vojny vrátane oblasti verejnej správy.

Literatúra

1. Bruch, C., Payne, C., and Sjösedt, B. (2021). Armed Conflict and the Environment., In: Lavanya Rajamani and Jacqueline Peel (eds.) *The Oxford Handbook of International Environmental Law*, 2nd ed. Oxford University Press, 2021.
2. Da Costa J.P., Silva, A.L., Barcelò, D., et al. (2023) Threats to sustainability in face of post-pandemic scenarios and the war in Ukraine, *Science of the Total Environment*. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2023.164509> [cit. 2024-11-15].
3. Golovko, L. (2023). International Legal Mechanisms for Holding the Russian Federation Accountable for Causing Environmental Damage as a Result of Armed Aggression against Ukraine. *Bratislava Law*

- Review*, 7(1), 29–40. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.46282/blr.2023.7.1.354> [cit. 2024-11-15].
4. Golovko, L. (2024). International Legal Aspects of the Assessment of Environmental Damage Caused by Military Actions. *Bratislava Law Review*, 8(1), 99–110. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.46282/blr.2024.8.1.828> [cit. 2024-11-15].
5. Harrison, M. (2011). 'A More Formal Engagement: A Constructive Critique of Certification as a Means of Preventing Conflict and Building Peace.' In: Päivi Lujala and Siri Rustad (eds.) *High-Value Natural Resources and Post-Conflict Peacebuilding*, CRC Press, 2011.
6. Henckaerts, J.-M. and Doswald-Beck, L. (eds.) (2005). Customary International Humanitarian Law, vol. I – Riles, OUP, 2005, 147.
7. Horspol, M., Humphreys, M. (2014). European Union law. (Oxford University Press, 2014.)
8. In a Deluge of Problems, where are the Worst Threats? Conversation Foundation Letter. (December, 1983.).
9. Ivanchenko, H., Makhnachova, N. a kol. (2024). Diskusný okrúhly stôl: Trvalo udržateľný rozvoj na Ukrajine zváženie rizík a spôsob obnovy. Zborník príspevkov. Vinnytsia, 2024. [online]. Dostupné na internete: <http://www.vtei.com.ua/doc/2024/dok/t1.pdf> [cit. 2024-11-15].
10. Kamenev, M. How Russia took over Chornobyl, openDemocracy (22 June, 2022) [online]. Dostupné na internete: <https://www.opendemocracy.net/en/odr/chernobyl-russian-occupation-nuclear-radiation-effects/> [cit. 2024-11-15].
11. Kapinos, H., Larionova, K. (2023). Problems of management of Ukraine's sustainable development in the conditions of war. *Modeling the development of the economic systems*, (1), 93–103. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>. [cit. 2024-11-15].
12. Kovalenko, V. (2023). Legal basis of environmental policy in the framework goals of sustainable development of Ukraine. [online]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.57>. [cit. 2024-11-15].
13. Sagoff, M. (1981). 'Economic Theory and Environmental Law'. (1981) 79 *Michigan Law Review*, 1981, 79, 1417.
14. Vinuales, J. (2021). In: Lavanya Rajamani and Jacqueline Peel (eds.) *The Oxford Handbook of International Environmental Law*, (2nd ed.,; Oxford University Press, 2021.)
15. World Commission on Environmental and Development. *Our Common Future*. OUP, 1987. [online]. Dostupné na internete: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> [cit. 2024-11-15].

16. Sandoz, Y. at al (eds.) (1987). Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, ICRC, 1987.

Internetové zdroje

1. Could the Nova Kakhovka Dam Destruction Become the ICC's First Environmental Crimes Case? Just Security [June 9, 2023]. [online]. Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/86862/could-the-nova-kakhovka-dam-destruction-become-the-iccs-first-environmental-crimes-case/> [cit. 2024-11-15].
2. How Russia seized the ChNPP: the reconstruction of events and names responsible, The Media Initiative for Human Rights (22 November, 2023). [online]. Dostupné na internete: <https://mipl.org.ua/en/how-russia-seized-the-chnpp-the-reconstruction-of-events-and-names-of-responsible/> [cit. 2024-11-15].
3. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Sustainable Development. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. [online]. Dostupné na internete: <https://sdgs.un.org/2030agenda> [cit. 2024-11-15].
4. Security Council Debates Russian strike on Ukraine nuclear power plant, UN News (4 March, 2022) [online]. Dostupné na internete: <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113302> [cit. 2024-11-15].

Judikatura súdov

1. ECtHR, *Önerildiz v Turkey*, 48939/99 [2004] ECHR 657.
2. ECtHR, *Taşkın and Others v Turkey*, 46117/99 [2006] 42 EHRR 50.
3. IASfP, *State Obligations in Relation to the Environment* (Advisory Opinion) IACtHR (2017) OC-23/17 [55].
4. ICJ, *Gabčíkovo-Nagymaros Project* [1997] ICJ Rep 7.
5. ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory* (Advisory Opinion) [2004] ICJ Rep 136.
6. Nález Ústavného súdu Ukrajiny 1-rp/2005.
7. Uznesenie Ústavného súdu Ukrajiny No. 4-v/2018.
8. Rozhodnutie ÚS SR spis. Zn. PL ÚS 154/05.
9. ECtHR, *López Ostra v. Spain*, 9 December 1994, Series A no. 303-C.
10. ECtHR, *Grimkovskaya v Ukraine*, 38182/03, 21 July 2011.

Normatívne právne akty

1. Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/> [cit. 2024-11-15].

2. Ústava Ukrajiny. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [cit. 2024-11-15].
3. Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/227/20160102.html> [cit. 2024-11-15].
4. Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/17/19920116.html> [cit. 2024-11-15].
5. Zákon č. 124/1976 Zb. o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1976/124/> [cit. 2024-11-15].
6. Zákon č. 126/2006 Z. z. o verejnom zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/126/20060601.html> [cit. 2024-11-15].
7. Zákon č. 2011/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2000/211/> [cit. 2024-11-15].
8. Zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/205/> [cit. 2024-11-15].
9. Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v čase krízových situácií mimo času vojny a vojnového stavu. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/387/20160101.html> [cit. 2024-11-15].
10. Zákon Ukrajiny № 1264-XII o ochrane životného prostredia. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#n68> [cit. 2024-11-15].
11. Zákon Ukrajiny č. 389-VIII o právnom režime vojnového stavu 19/10/2023. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [cit. 2024-11-15].
12. Zákon Ukrajiny č. 1550-III o právnom režime výnimočného stavu 31.03.2023 [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#n81> [cit. 2024-11-15].
13. Zákon Ukrajiny č. 2073-IX o správnom konaní. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> [cit. 2024-11-15].

14. Výnos Prezidenta Ukrajiny č. 68/2022 od 24.02.2022 o zriadení vojenských úradov. [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text> [cit. 2024-11-15].
15. Výnos Prezidenta Ukrajiny od 30.09.2019 č. 722/2019 O cieľoch trvalo udržateľného rozvoja na Ukrajine [online]. Dostupné na internete: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [cit. 2024-11-15].

Medzinárodné mäkké právo

1. CDL-AD(2020)014-e Report - Respect for democracy, human rights and the rule of law during states of emergency: reflections - taken note of by the Venice Commission on 19 June 2020 by a written procedure replacing the 123rd plenary session. [online]. Dostupné na internete: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2020\)014-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2020)014-e) [cit. 2024-11-15].
2. Nuclear Safety, Security and Safeguards in Ukraine: Report by the Director General of IAEA (GOV/2022/52, 9 September, 2022. [online]. Dostupné na internete: <https://www.iaea.org/sites/default/files/documents/gov2022-52.pdf> [cit. 2024-11-15].
3. WTO, *United State – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products* (Appellate Body Report) [12 October 1998] WTO Doc WT/DS58/AB/R 129. [online]. Dostupné na internete: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds58_e.htm [cit. 2024-11-15].